

ՊԱՏԿԵՐ

ՀԱՆԴԵՍ ԿԻՍԱՄՍԵԱՅ

ՎԵՑԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ ԹԻԻ 21

15 Փետրոս 1896

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ

ՏՊԱՐԱՆ.

ՃԻՎԷԼԷԿԵԱՆ

Պատշաճ Այն ճամբարի թիվ 20

1895

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

- 1 Սիպերիացի մանկամարդ Օրիորդը — Յ. Վ. Մխչեհյան:
- 2 Վարդապետութիւն ԺԲ. Առաքեոց — Ս. Վ. Ն.
- 3 ՎԱՐՔ Ս. ՄՈՆԻԹՍՏԻ — ՅՈՎՀ. Վ. Սբէկյան:
- 4 Ակնարկ մը Ս. Իգնատիոսի թղթոց վրայ:

Պ Ա Տ Կ Ե Ր

Հ Ա Ն Դ Է Ս Կ Ի Ս Ա Մ Ս Ե Ա Յ

Վեցերորդ Տարի

ԹԻԻ 21

15 Փետրուար 1896

ՔԱՆԱԿԻՆ ՏԸ ՄԷՍԹԻՐԸ ԿՈՄՍԻ

ՍԻՊԵՐԻԱՑԻ

Մանկավարդ Օրիորդը

ԿԱՄ

ԾՆՈՂԱՍԻՐՈՒԹԵԱՆ ՕՐԻՆԱԿ

(Շարունակութիւն տես անցեալ քիւն)

Հայրն հանեց տուաւ աղջկան այն մէկ բութիլին, որ ուղ-
չէքին որոշուած էր. բայց անիկայ չուզեց ընդունիլ, ըսելով թէ
այն փոքրիկ գումարը չէր կրնար զինքը մինչեւ Ս. Բեթերս-
պուրկ տանիլ՝ մինչ գուցէ հարկաւոր ըլլար իրենց: Հօրը բաց-
արձակ հրամանը միայն կրցաւ ընդունել տալ զայն իրեն:
Միւս երկու թշուառ աքոռորեալք եւս ուզեցին նպաստ մ'ընել
աղջկան ճամբու ծախքերուն համար, եւ անոնցմէ մին 30 կո-
պէկ (զրեթէ հինգ դահեկան) պղինձ դրամ տուաւ, եւ միւսը
20 կոպէկնոց (որ է ըսել չորս դահեկան) արծաթ մը. ասիկայ
ստուգիւ այրւոյն լումայն էր՝ իրենց չաբաթական օրապահիկն
ըլլալով: Բրասքովի թէպէտ 'ի սկզբան մերժեց ասոնց առա-

տասիրտ նուէրը, բայց յետոյ սիրաբ շարժեալ աւելցուց. «եթէ Նախախնամութիւնն իմ ծնողացս չնորհք մ'ընելու ըլլայ, յուսալից եմ թէ դուք եւս ձեր բաժինը պիտի ունենաք»:

Այս միջոցին նոր ծագող արեգական առաջին ճառագայթները սննեակը լուսաւորեցին. «մեկնելու ժամն հասած է, ըսաւ Բրասքովի. հարկ է բաժնուիլ»։ Ջայս ըսելուն պէս՝ Եթոօի մը վրայ նստաւ. նոյնն բրին իր ծնողքն եւ երկու բարեկամք. այս է Ռուսաստանի սովորութիւնը սոյնպիսի պարագայից մէջ։ Երբ ուղեւոր բարեկամ մը հեռաւոր ճամբորդութեան ձեռնարկելու վրայ է, նախ քան հրաժեշտի ողջոյնը տալու կը նստի. բոլոր ներկայք պարտական են նոյնն ընելու. վայրկեան մը հանդիստ առնլէ յետոյ, որ միջոցին օդին եւ նմանօրինակ անտարբեր բաներու վրայ կ'ըլլայ խօսակցութիւնն, ամենքն ալ ոտք կ'ելնեն. այն ատեն կը սկսին լացք ու ողջագուրանք։ Թէպէտ վեր 'ի վերոյ նայելով այս արարողական սովորոյթն անշահմակ երեւի, ունի սակայն իւր իմաստալից մեկնութիւնը. երկարամասնակեայ կամ գուցէ մշտնջենական մեկնումէ յառաջ 'ի միստին քիչ մը ատեն հանգչիլը՝ իրր թէ ճակատագիրը խաբելով անկէ գաղտուկ կորդիլ ուզիլ է այս վաղանցուկ վայելքը:

Բրասքովի ծունր գնելով իւր ծնողաց օրհնութիւնն առաւ, եւ արիաբար անջատելով անոնց զրկէն՝ թողուց յաւէտ այն խրճիթն որ 'ի մանկութիւնէ հետէ իւր բանտն եղած էր։ Վերոյիշեալ երկու աքսորականք անոր ընկերակցեցան մինչեւ առաջին մղոնն. իսկ հայրն ու մայրը առն սեմին վրայ անշարժ կեցած՝ երկայն ատեն ակնկառոյց կը զետէին անոր երթալը, հեռուանց վերջին ողջոյն մը տալ ուզելով. բայց աղջիկն այլ եւս ետին չնայեցաւ, եւ իսկոյն աներեւոյթ եղաւ հեռաստանին մէջ։ Այն ատեն Լաբուրֆֆ եւ իւր ամուսինը մտան իրենց սըխուր բնակարանն, որ այսուհետեւ ամայի անապատ մը պիտի դառնար այս թշուառներուն համար. ալ անկէ ետքն աւելի առանձնացած կեանք մը վարելու սկսան։ Իշխմի բնակիչք առհասարակ կը մեղադրէին հայրն՝ իրր թէ ինքն իսկ զորած ըլլար իւր աղջիկն այսպիսի անխոհեմ ձեռնարկի, ու հենդնելով կը ծաղրէին զինքն այս բանիս համար։ Նա մանաւանդ կը նշաւակէին այն երկու խեղճ բանասարկեալներն, որոնք իրենց պարզմտութեամբն հրապարակագոյթ բրած էին Բշտօքովեայ խոստմունքը՝ խնամակալ հոգածու ըլլալու իրենց, ու կանխաւ կը չնորհաւորէին անոնց իրենց ապագայ բարեբախտիկ վիճակը:

12. Ուղեւորութեան մանրամասնութիւնք

Թողումք այժմ այս վշտալից վայրն ու հետեւինք մեր յանկուցիչ ուղեւոր օրիորդին: Երբ այն երկու ընկերակից բարեկամները զատուեցան մեկնեցան իրմէ, հանդիպեցաւ քանի մը մանկահասակ աղջկանց՝ որք նոյն ճամբով մերձակայ գիւղը կ'երթային. այս գիւղը գրեթէ 25 հազարամէթր հեռու էր Իշխմէն: Ի միասին ճամբայ ըրած ատեննին՝ մօտեցան իրենց խումբ մը երիտասարդ գիւղացիներ, որոնցմէ ոմանք կէս ղինով էին. ձիերնէն իջան ասոնց ընկերակցելու պատրուակաւ. մեծ անտառի մը մօտերը կը դնուէին ճամբորդ աղջկունք սաստիկ յուզեալ վրդովեալ՝ չուզեցին անոնց հետ մէկտեղ քալել. եւ որովհետեւ հետեւնին քիչ մը ուտեստ առած էին, ուղւոյն եղերքը նստան պատառ մը հաց ուտելու եւ կաղդուրուելու համար. միանգամայն աղաչեցին գիւղացիներն որ ճամբանին շարունակէին: Բայց անոնք անփոյթ կերպով 'ի միասին նստելով՝ յայտարարեցին թէ մասնակցիլ կ'ուզէին նախաճաշիկին ու պիտի ընկերակցէին յետոյ իրենց մինչեւ մօտակայ գիւղը: Այս տատամսելի կացութեան մէջ Բրտաքովի խորհեցաւ հետեւեալ փոքրիկ խորամանկութիւնը գործածելու սոյն ծանծրացուցիչ մարդիկներէն սպասելու համար. եւ իրօք ալ շատ աղէկ յաջողեցաւ իրեն. «յօժարակամ ձեզի հետ կ'ուզէինք երթալ, ըսաւ. բայց պէտք է սպասենք հոս մեր եղբարք, որոնք սալակներով կուգան զմեզ մինչեւ այն գիւղը տանելու համար»: Եւ յիրաւի ալ երիտասարդ գիւղացիք նշմարեցին հեռուանց երկու սալեր, զորս անոնցմէ առաջ Բրտաքովի տեսած էր. եւ իսկոյն ձիերնին հեծնելով՝ կծիկը դրին ու աներեւոյթ եղան. «Ասիկայ թեթեւ սուտ մ'էր, կ'ըսէր ինքն յետոյ երբ կը պատմէր այս առաջին անգամ զլիւռն եկած փորձանքը, բայց զժգախտութիւն չբերաւ ինծի»:

Այսպէս ուրիմն յաջողապէս հասաւ այն գիւղն ուր պիտի կենար. եւ ծանօթ բարեկամի մը տունն իջաւ որ շատ բաւ ընդունելութիւն ըրաւ իրեն: Յաջորդ օրն՝ երբ արթնցաւ՝ սաստիկ յոգնութիւն կը զգար առջի օրուան հետիոտս ճամբորդութենէն: Հաղիւ թէ գեղջակումն տունէն (1) դուրս ելաւ, վայրկեան մը ստրուափ տիրեց վրան՝ ինքզինքը միայնակ տեսնելով:

(1) Գեղացեաց տուներն 'ի Ռոսաստան առհասարակ ընդ-

Այն ատեն միտքն եկաւ անապատին մէջ Ագարին պատմութիւնն, եւ իսկոյն քաջալերուեցաւ: Երեսը խաչ հանելով՝ ճամբայ ինկաւ իւր պահապան հրեշտակին ինքզինքն յանձնելով. քանի մը տուն անցնելէ յետոյ՝ նշմարեց զիւղին զինետան վերայ արծուէնչան ուսական դրօշն, որուն առջեւէն նախընթաց իրիկունն անցեր էր. այս բանս համոզեց զինքն թէ փոխանակ Ս. Բեթերսպուրկի ճամբան բռնելու՝ ետ կը դառնար. ուստի կանգ առաւ լաւ զիտելու համար իր երթալիք ուղւոյն շտկութիւնը, եւ տեսաւ որ զինքը հիւրընկալող տանտէրը դրան առջեւ կեցած իրեն նայելով կը ժպտէր. «Եթէ դուն, գոչեց անիկայ, այս կերպով ճամբորդելու ըլլաս, շատ հեռու չգլխի երթաս. եւ գուցէ լաւագոյն բան մը կ'ընես՝ եթէ տունդ դառնալու ըլլաս»:

Սոյնպիսի անհաճոյ դէպքեր պատահեցան երբեմն իրեն. ու երբ վարանման ժամանակն անցնող դարձողներուն Բեթերսպուրկի ճամբան կը հարցընէր՝ մինչ ատանկ մեծ հեռաւորութեան մէջ կը գտնուէր սոյն քաղքէն՝ մարդիկ վրան կը խնդային. որ բանը սաստիկ տաղնապ կը պատճառէր իրեն. Որովհետեւ Բրասքովի բնաւ իւր գնացած տեղերուն աշխարհագրութեանը վրայ տեղեկութիւն չունէր, եւ անանկ ըմբռնած էր թէ Բիէվ քաղաքն (1) հոչակաւոր առ ուսս հաւատացեալս (որուն վրայ յաճախ իւր մայրը խօսած էր իրեն)՝ ճիշդ Բեդերսպուրկի ճամբուն վրայ կը գտնուէր, ուստի միտքը դրած էր հոնկից անցնելու ատեն իւր ջերմեռանդութիւնքը կատարելու. իսկ եթէ իւր ձեռնարկն յաջողէր՝ կը յուսար օր մը նաեւ հոն հաւատաւոր կուսանաց քողն առնուլ: Արդ տեսնելով թէ իւր վրան կը ծիծաղէին երբ Բեթերսպուրկի ճամբան կը հարցընէր, իբր հետեւութիւն իւր ունեցած սխալ գաղափարին՝ կը դառնար

արձակ սենեակ մը միայն ունին, որուն մեծ մասը կը բռնէ խոշոր բոնիր կամ վառարան մը. ուրիշ երկիրներու նման խեղճ ողորմելի խրճիթներ չեն անոնք:

(1) Եւրոպական Ռուսիոյ այս գլխաւոր քաղաքը՝ Տնիբէր գետին վրայ կառուցեալ՝ նշանաւոր ուխտատեղի մ'է, եւ Ս. Բեթերսպուրկին ճիշդ հարաւակողմը կը գտնուի տասն աստիճան հեռու՝ որ է ըսել թէ 1,000 հազարամէքր ուղղակի միջոց կայ երկու քաղաքաց մէջ: (Մ. Թ.)

և հարցընէր անցորդաց Քիէվ տանող ուղին. որ բանն աւելի տնայաջող կ'ըլլար իրեն. 'ի մէջ այլոց՝ անգամ մը անորոշ մնացած ըլլալով մէկզմէկ կտրող այլեւայլ ճամբաներէն մին ընտրելու մասին, սպասեց ճեպընթաց կառքի մը հասնելուն՝ որ երթալով կը մօտենար. այն ատեն ուղևորներուն աղաչեց որ ցուցընէին իրեն թէ այս զանազան ուղիներուն ո՞րն է Քիէվ տանողն. անոնք կարծելով թէ կատակ կ'ընէր «այս ճամբաներէն ո՞րն որ կ'ուղես բռնէ՛, ըսին իրեն, ամենքն ալ հաւասարապէս կը տանին 'ի Քիէվ՝ Բարիզ եւ Հռովմ» Աղջիկը միջինն ընտրեց, որ բարեբախտաբար բռն իրեն երթալիքն էր:

Ամենեւին կարող չէր ինքն ճիշդ մանրամասնութիւններ տալու հետեւած ուղևոյն նկատմամբ, եւ ոչ ալ կրնար յիշել անցած գիւղերուն անուանքն որք խառնաշփոթած էին իր մտքին մէջ. Երբ փոքրիկ գիւղ մը կը հասնէր՝ սովորաբար լաւ ընդունելութիւն կը գտնէր հանդիպած առաջին տան տիրոջմէն՝ որուն զիմած էր հիւրընկալուելու համար. բայց գիւղաքաղաքներու մէջ ուր չէնքով չնորհքով էին տուները՝ գրեթէ միշտ դժուարին կ'ըլլար իրեն օթեւան մը գտնելը, վասն զի բախտահինդիր ու վատաբարոյ աղջկան մը տեղ կը դնէին ստէպ զինքն. այս այնքան անիրաւ կասկածը սաստիկ վիշտ ու նեղութիւն կը պատճառէր սրտին իւր ուղևորութեան ժամանակ:

Բամուրչէֆֆ քաղաքագիւղը մտնելէն յառաջ՝ մօտալուտ սաստիկ փոթորիկ մը սպառնալու սկսաւ ճամբուն վրայ, մինչ ինքն այս առաջին անգամն ըլլալով դժուարաւ զուլս հանելու վրայ էր երկայնագոյն օրուան մը գնացքը. քայլերը փութացընելով՝ կը ջանար հասնելու գոնէ մինչև առաջին տուներն: Պորոնք չատ հեռու չէր կարծեր. բայց փոթորկայոյց հով մը իր առջևը մեծ ծառ մը գետին տապալելով՝ սարսափէն մօտակայ անառն ապաւինելու ստիպուեցաւ: Վաղեց ու մացառներով չրջապատեալ եղևին ծառի մը տակ կծկեցաւ մնաց՝ փոթորկին սաստկութենէն զերծ ըլլալու համար, որ չարունակ բոլոր գիշերը տեսցւ. Թշուառ օրիորդն անապաւէն անպատուար գիշերեց այս ամայի տեղը, միշտ հեղեղասաստ անձրեւէն ողողելով. առաւօտեան դէմ միայն տեղատարափը դադրեցաւ: Հաղիւ թէ լուսցաւ, Բրասքովի քաջքշուելով մինչև ճամբուն մօտ հասաւ՝ ցուրտէն ու անօթութենէն նուաղեալ եւ գրեթէ կիսամեռ. չէր գիտեր ինչպէս իւր ուղևորութիւնն յառաջ տանիլ. Բարեբախ-

տաքար նոյն միջոցին կառքով անցնող գիւղացի մը զթալով վրան՝ իւր քովն առաւ զանիկայ. առաւօտեան գրեթէ ժամը ութն էր՝ երբ մեծ գիւղ մը հասան, եւ որովհետեւ գիւղացին հոն չպիտի կենար՝ ճամբուն մէջտեղը թողուց աղջիկը. կառքը քչեց ու հեռացաւ: Մանկահասակ օրիորդը նախազգացում մ'ունեցաւ թէ լաւ ընդունելութիւն չպիտի գտնէր այս տեղը, ինչու որ տուները բարեչէն ու ճոխ կ'երեւնային: Այսու հանդերձ յոգնութենէն ու քաղցէն անձրկած՝ մօտեցաւ ցած պատուհանի մը, ուր 40 — 50 տարեկան կին մը նստած ոլոռն կ'ըստըկէր. եւ աղաչեց անոր որ իւր տունն ընդունի զինքը: Գեղջուհին անարգական կերպով քանի մը վայրկեան աղջիկը դիտելէն վերջը՝ խիստ ձեւով մը ճամբայ դրաւ զանիկայ:

Բրաքքովի կառքէն իջած պահուն տիղմի մէջ ինկնալով ցեխոտած էր իր զգեստիկն. իսկ անտառին մէջ անցուցած զըժընդակ գիշերն ու անկերակուր մնալն՝ անպէս այլայլեր էին իր երեսին գոյնն ու մոյնն, որ անհաճոյ երեւոյթ մը կուտային իրեն: հետեւաբար թշուառ աղջիկը մերժուեցաւ այն ամէն տուներէն ուր դիմած էր հիւրասիրուելու համար: Վասնզուէր կին մը՝ որուն դրան առջեւ յոգնած նստած էր ու կը պաղատէր որ իբր հիւր ընդունուէր՝ սպանալիք ստիպեց զինքն հեռանալու, ըսելով թէ ինքը գողեր ու շատաչրջիկ անձինք չէր հիւրընկալեր իւր տունը: Վերջապէս մանկամարդ օրիորդն իր դիմացը անանելով եկեղեցի մը՝ արտում տխուր դէպ 'ի հոն երթալ սկսաւ. «գոնէ՛ կ'ըսէր մաքէն՝ զիս հոնկէ չպիտի վաճառեն» Տաճարին դռները դոյց գտնելով՝ հարկադրեցաւ աստիճաններուն վրայ նստելու. մանրերամ տղաքնիր՝ որոնք իր ետեւէն եկած ու շուրջը խուժել կազմած էին երբ այն ժանտաբարոյ կինը կը թշնամանէր զինքը՝ սկսան իրենք ալ զանիկայ նոխատել ու գող կտնչել: Գրեթէ երկու ժամ այս տաժանելի կացութեան մէջ մնաց՝ ցուրտէն ու անօթութենէն նքուղեալ նուազեալ ու ներգեւեալ, աղօթելով առ Աստուած որ օգնութեան հասնէր իրեն ու զօրութիւն տար այսպիսի դաժնադատն նեղութեան համբերելու:

Վերջապէս կին մը մօտեցաւ զինքն հարցախորձելու համար. Բրաքքովի տարգաւար պատմեց անոր անտառին մէջ անցուցած սոսկալի գիշերն. ուրիշ քանի մը գիւղացիք ալ վրայ հասան մտիկ ընելու համար: Գեղապետը քննելով իւր անցագիրն՝ յայտարարեց թէ ըստ օրինի ու կանոնի էր. այն ատեն

յիշեալ բարեազգի կինն 'ի գութ շարժեալ՝ իւր տունն հրաւիրեց աղջիկը. բայց երբ խեղճ օրիորդն ոտք եկնել ուղեց, իւր անդամներն այնպէս ընդարմացած ու փայտ կտրած էին՝ որ հարկ եղաւ զինքը բռնել ու վեր վերցընել, իւր կօշիկներէն մին կորսուած ըլլալով, ցուցուց իր մերկ ոտքն եւ ուռած սրուքները. մէկէն ընդհանուր ղթասիրութիւն մը ամէնուն սրտին մէջ յաջորդեց այն յոռեգոյն կառկածանաց, որոնց համար զինքն այնքան անարգած թշնամանած էին. կառքի մը վրայ նստեցուցին զանիկայ, ու նոյն տղաքները՝ որ քիչ յառաջ նախատանօք անդոտներ էին զերասքովի՝ փութացին իրենք իսկ կառքը քաշել, այսպէս առօք փառօք մինչեւ գիւղացի կնկան տունը տարին զինքն, ուր շատ սիրով հիւրընկալուեցաւ ու քանի մը օր հոն անցուց. Այս անգորր հանգստեան միջոցին՝ մարդասէր գիւղացի մը ջուխտ մը կօշիկ կարեց իրեն. վերջապէս երբ իւր առողջութիւնն ու զօրութիւնը վերաստացաւ, հրաժեշտի ողջոյնը տալով բարեկիր տանտիկնոջ՝ նորէն իւր ուղեւորութիւնը շարունակելու սկսաւ մինչեւ որ ձմեռնային հղանակը վրայ հասաւ. քիչ շատ առդին անդին դադար կ'առնուր զանազան գիւղերու մէջ՝ ըստ հարկի օգնութեան եւ կամ ըստ ընդունելութեան զոր կը գտնէր բնակչաց կողմանէ. Տեղ մը իջեւանած ասեմը՝ կը ջանար օգտակար ծառայութիւններ ընելու, տունն աւելելով լաթ լուալով կամ հիւրընկալող անձին կարերը կարելով. այն ժամանակը միայն ինքն իւր պատմութիւնը կը պատմէր՝ երբ տան մը մէջ հիւրասիրուած ու իր բնակութիւնն հաստատած էր. Դիտած էր թէ՛ երբոր ինքզինքն առաջին անգամ ցութեան ճանչցրնել կ'ուզէր, մարդիկ իրեն չէին հաւատար, նա՛ մանաւանդ բախտախնդիր մէկը կը կարծէին. յիշուի, առհասարակ խստաբարոյ կ'երեւին մարդիկ՝ երբ կը նշմարեն թէ իրենց սիրար չահիլ կ'ուզուի. հարկ է ուրեմն սրտերնին շարժել առ փոքր փոքր առանց յայտնի ընելու, վասն զի աւելի յօժարութիւն ունին կարեկցութիւննին ցուցընելու քան թէ համարմունքնին. Ուստի Բրասքովի նախ պատառ մը հաց կը խնդրէր, եւ յետոյ իւր վերջին աստիճանի յոգնութեան վրայ խօսքը կը դարձնէր հիւրասիրուելու համար. 'ի վերջոյ երբ հիւրընկալող անձանց քով իւր բնակութիւնն հաստատած էր՝ միայն այն առտնն իւր անունը կ'ըսէր, եւ զլսուն եկածները կը պատմէր. Այսպէս իւր տաժանիկ ուղեգնացութեան մէջ առ սակաւ սակաւ մարդկային անողորմ սրտին դառն փորձառութիւնը կ'ընէր:

ՎԱՐԴԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ ԺԲ. ԱՌԱՔԵԼՈՅ

Շարունակութիւն անցեալ բուհն.

ԻԲ

Ս. Խորհրդոց մատուցման ժամուն հաւատացելոց կատարած աղօթից ձեւն. նախ քան զՎերակացոյն զոհութեան աղօթքն:

Ս. Յուստինեայ նախկին յիշատակութեան մէջ տեսանք Հաւատացելոց եւ Վերակացուն առանձինն աղօթելն, որոց առաջնոյն Աղերսք, Պաղատանք, իսկ երկրորդին բուն իսկ Աղօթք անունն կը տրուի. զի այլ են աղերսք եւ այլ աղօթք. ինչպէս կը տեսնուի զորոց ժԴ զլիսոյն մէջ. Աղօթից ամենէն հին ձեւն Վարդապետարանին մէջ կը տեսնուի. գոհութեան աղօթքն, Իսկ Աղերսից ամենէն հին ձեւն՝ Ս. Կղեմէս Հռոմայեցի կ'աւանդէ մեզ ԾԹ — ԿԱ, Թղթոց մէջ, զորս Ս. Յուստինեայ ԿԵ, 2. եւ ԿԷ, 7. համարներու հետ թաղարտեմք. Աւելորդ չէ ըսելն՝ զի Ս. Յուստինոս բուն Աղօթքն եւ Աղերսն՝ Աղօթք ձայնիւ կը վարէ անխափր:

ԾԹ. «Զի թէ ոմանք ('ի Կորնթացւոց' որք կ'ընդդիմանային եկեղեցւոյն իշխանութեան) որոց մեօք նա (Տէրն) հրամայէ ոչ հնազանդելին՝ յօրինազանցութիւն եւ 'ի մեծ վտանգ «արկանեն զանձինս: Այլ մեր անպարտ լեալ յայդմանէ՝ հաստատութեամբ ինդրեացուք աղօթս եւ պաղատանս արարեալ՝ զի Արարիչն ամենայնի (1) զսահմանեալ թիւ ընտրելոց իւրոց (2) ընդ ամենայն աշխարհ անարատ պահեսցէ Յիսուսիւ Քրիստոսիւ «որդուով իւրով սիրելեալ. որով կոչեաց զմեզ 'ի խաւարէ 'ի զոյս, 'ի ագիտութենէ 'ի գիտութիւն վառաց անուան իւրոյ:

ԾԹ. 1. «Հայր ամենայնի» կ'ըսէ Ս. Յուստինոս ԿԱ, 16, ԿԵ, 6. Մկրտութեան եւ Գոհութեան վրայ խօսելով. «արարիչ ամենեցուն» ԿԷ, 3:

2. Տես Ս. Պողիկարսոսի ԺԲ, 2, 3:

«Յուսալ յանուն քո (3), սկիզբն ամենայն արարածոց, որ բացեր զաշս սրտից մերոց ճանաչել զքեզ, զմիայն բարձրեալդ 'ի բարձրեալս, սուրբդ 'ի սուրբս հանգուցեալ. որ զհպարտութիւն «ամբարտաւանից խոնարհեցուցեր, եւ զմոլորութիւն ազգաց շուծեր, որ զխոնարհս բարձրացուցանես եւ զբարձրացեալս խոնարհեցուցանես, մեծացուցանես եւ աղքատացուցանես, մեռուցանես եւ կեցուցանես, միայնդ հոգւոց եւ ամենայն մարմնոց բարերար Աստուած: Որ յանդունդս տեսանես, տեսողդ գործոց «մարդկան, վտանդիւոց օգնական, յուսահատելոց ապրեցուցիչ, «արարիչ եւ քննիչ հոգւոց: Դու բազմացուցեր զազգս 'ի վերայ երկրի եւ 'ի նոցանէ զորս սիրենն զքեզ՝ սիրելեալ որդւով քով «Յիսուսիւ Քրիստոսիւ՝ ընտրեցեր յամենեցուն, որով զմեզ մարգեցեր, սուրբս եւ պատուականս արարեր:»

«Ազաչեմք զքեզ Տէր լեր մեր օդնական եւ 'ի թիկունս մեզ: Զորս 'ի նեղութիւնս մեր են (4) ապրեցո՛ւ, ողորմեա ընկ՝ «ճեղոց, կանգնեա զանկեալս, յայանեաց կարօտելոց, բժշկեա «դիւժանդս, զմոլորեալս ժողովրդեան քում դարձո՛ւ, յագեցո «դանսուազս, ապրեցո՛ւ զչարշարեալս, զտկարս կանգնեա, «մխիթարեա զանկարս. եւ ամենայն աղղք ծանիցեն՝ զի զու ես «միայն Աստուած եւ Որդի քո Յիսուս Քրիստոս, եւ մեք ժողո՛ւ «վուրդ քո եւ խաչն արօտի քո:»

Կ. «Դու հրաման տիեզերաց, մշտապեւդ երեւեալ 'ի դործս. «զու Տէր, արարեր զաշխարհ. հաւատարիմ յազգս ամենայն, ար«դար 'ի դատաստանս քո, սքանչելիդ զօրութեամբ եւ մեծվա«յելչութեամբ, իմաստուն 'ի ստեղծուլ եւ հանճարեղ 'ի զեաւ«զել, բարի որոց քեզ ակն ունին, եւ որոց 'ի քեզ յուսան՝ հա«ւատարիմ (5), զթած եւ մարդասէր, թող մեզ զամպարչտու«թիւնս մեր, զյանցանս եւ զպարտիս եւ զանօրէնութիւնս: Ծա»

3. Յանկարծական հասարակաց աղօթից կ'անցնի:

4. Թուի մեզ քե այդու. Դումիտիանու. ընդդեմ Քրիստոնէից հալածումն ակնարկէ, նախ բան զՆերվայի հրովարտակից գործադրութիւնն:

Կ. 5. Ոմանք կը կարդան զայդ՝ «բարի՛ յորս տեսանինն,» կամ «բարի՛ որոց 'ի քեզ հային,» երկրորդն մօտ է մեր հասկացածին:

«Ուայից քոյ եւ աղախնայց մի՛ զամենայն զմեզս համարեր. այլ ճշմարտութեամբ քով սրբեա զմեզ, ուղղեա զգնացս մեր, զի «կարասցուք զնալ սրբութեամբ տրդարութեամբ եւ սպարզ սրբաւիւ, եւ գործս բարիս առաջի քո առնել եւ ընդունելիս, եւ «առաջի զլիաւորացն մերոց, Այս, զու Տէր լուսաւորեա զերեսս քո՝ ի վերայ մեր զի բարիս արասցուք խաղաղութեամբ, եւ «պահպանեսցուք ընդ հզօր ձեռամբ քով, եւ սաշեա զմեզ յաւմենայն մեղաց՝ աջովդ քով բարձրելով, եւ ապրեցս յորոց ՚ի «տարապարտուց ատեան զմեզ, Տուր խաղաղութիւն եւ հաւաւնութիւն մեզ եւ ամենայն բնակիւրց աշխարհի, որպէս ետուր «հարցն մերոց՝ որք կարդայինն զքեզ ՚ի սրտէ հոգւով եւ ճշմարտութեամբ, հպատակ կալով ամենազօր եւ անեղ անուան քո «եւ իշխանայն մերոց եւ վերահացուաց ՚ի վերայ երկրի»

ԿԱ. «Դու Տէր ետուր նոցա զգօրութիւն իշխանութեան «անձառ եւ առատ կարողութեամբ քով, զի եւ մեր ծանուցեալ «զի՛ քէն չնորհեալ փառս եւ զպատիւ՝ հպատակ կացցուք նոցա «եւ մի՛ կամաց քոյ լիցուք հակառակ, տուր նոցա Տէր՝ կենդաւնութիւն, խաղաղութիւն, հաւսնութիւն, հաստատութիւն, որպէս զի զի՛ քէն ինքեանց չնորհեալ զիշխանութիւն անվնաս «պաշտօնսցինս՝ Վասն զի դու Տէր, երկնաւորդ Արքայ երկրաւորաց, տաս փառս որդւոց մարդկան եւ պատիւ եւ իշխանութիւն որոց ՚ի վերայ երկրի. դու Տէր ուղղեա զխորհուրդս նոցա «ըստ որում բարին է եւ ախորժական առաջի քո. զի հաճոյական «յինիցին քեզ հեղութեամբ եւ խաղալութեամբ ՚ի բարի մատաւ «կարարելով զոր դու չնորհեցեր զիշխանութիւնս»

«Քեզ՝ միայնդ կարօղ առնելոյ ընդ մեզ զայս եւ առաւել «բարիս՝ զովութիւնս մատուցանեմք ՚ի ձեռն Քահանայապետին «եւ Միջնորդին անձանց մերոց Յիսուսի Քրիստոսի. նովաւ քեզ «փառք եւ մեծփայտելութիւն այժմ եւ յազգս ազգաց եւ յաւիտեանս յաւիտենից, Ամէն» (6)

Ս. Կղեմայ Հոռմայեցւոյ Առաջին թղթէն է այս աղօթքս եկեղեցւոյ առաջին դարուն, Դոմիտիանու հալածանքէն ետքն.

ԿԱ. 6. Իբիտի փառաբանութեան ձեւն, տես Լուծմանց Դ. գլխ

Հռոմայ Եկեղեցւոյն Հաւատացելոց բերնէն կը գրէ այս աղօթքս
առ Հաւատացեալս Կորընթոսի:

Շատ հաւանական է թէ Երիցունք Հաւատացելոց գրով կը
մատուցանէին կատարուելիք աղօթքն:

Ս. Կղեմայ եւ Ս. Յուստինոսի հետեւելով՝ Նոր Կտակաց եւ
Վարդապետարանին մէջ Տէրունի աւուրց ժողովոյ ժամուն կա-
տարուած պաշտամունքն կրնամք աչքի առջեւ պարզել:

ԻԳ.

Տեառն Պաշտօնեայք նորածին Եկեղեցւոյ մեջ, Ա.-
ռաբեայն:

Վարդապետարանն Կիւրակէ աւուրց Դոհութեան ժողովոյ
վրայ խօսելով ըսաւ. Տեսուչք (Եպիսկոպոս) եւ Սարկաւադունք՝
Մարդարէից եւ Վարդապետաց պաշտօնն կը վարեն, եւ կը յարէ.
Մի՛ գանցանիցեք գնոքօք. զի նոքա են պատուեալքն (Երեւ-
ցունք, Աւագունք) ձեր Մարգարիւք եւ Վարդապետօք. Եպիս-
կոպոսունք եւ Սարկաւադունք Մարդարէից եւ Վարդապետաց
պաշտօնն չէին կարող վարել՝ եթէ ինքեանք այդ շնորհն չունէին.
զի ըստ Վարդապետարանիս շնորհաց իմաստիւ են այդ մակ-
դիւք՝ ԺԵ զլիսոյն այդ խօսքն՝ նոր խնդիր մը կը յուզէ, եւ 'ի
հարկէ ԺԱ. եւ ԺԳ. գլուխներն կ'ընտրուեն քննել. զի անոնց
մէջ Առաքելոյ եւ Մարգարիւի եւ Վարդապետի վրայ կը խօսի,
եւ առ այն Հաւատացեալս՝ յորս երիցութեան ուխտն դեռ եւս
հաստատուած չէր:

Պետրոս եւ Անգրէաս եւ այլք՝ ընտրեալք 'ի Տեսունէ՝ Ա.-
ռաքեայ էին եւ Մարդարէ եւ Վարդապետ, զի զլրութիւն պար-
զեւաց ունէին յինքեանս: Այլ յաջորդաց մէջ այս պարզեւք
բաժանեցան, ոմն զմին ունէր եւ այլ ոմն զմիւսն. Զի քեպետ
եւ բաժինք շնորհաց են՝ այլ Հոգի նոյն է. Ա. Կորընթ. ԺԲ, 4.
եւ այս՝ ինչպէս Պաւղոս կ'ըսէ՝ կամաւ, զի 'ի մարմնի ինչպէս
բազում անդամս ունիմք եւ իւրաքանչիւրն իւր պաշտօնն,
այսպէս եւ անդամք Եկեղեցւոյ. մին ոչ առանց միւսոյն, եւ
ամենայն իւրաքանչիւրաւ. Յիսուս՝ Առաքեայ էր եւ Մար-
գարէ եւ Վարդապետ, իր լրութենէն ժառանգեցին Առաքեալք,
եւ մասնաւորապէս Երկուտասանքն:

Համեմատելով Վարդապետարանիս ԺԱ, 4. ԺԳ, 1, 2. ԺԷ, 2, 3. կը տեսնեմք որ այս պաշտօնք՝ տուրք համարեալք, այսինքն Առաքեալն՝ Մարգարէն եւ Վարդապետն՝ կարգաւ շարուած են. ինչպէս Պաւլոսի առ Ա. Կորնթ. ԺԲ, 28, 29. համարէն յայտ է. եւ զորս եղ Աստուած յեկեղեցւոջ՝ այս են. նախ զԱռաքեալս, երկրորդ զՄարգարես, երրորդ զՎարդապետս. եւ կը կցէ նոյն կարգաւ հարցականաւ. Միքե ամենեքին Առաքեալք իցեն, միքե ամենեքին Մարգարէք իցեն, միքե ամենեքին Վարդապետք իցեն, եւ այլուր զՅիսուսէ համարած ձեռյ յերկինս խօսելով կ'ըսէ. եւ նա ետ զոմանս Առաքեալս, զոմանս Մարգարես, (զոմանս Աստարանիչս), զոմանս Հովիւս եւ Վարդապետս. Եփես. Դ, 10, 11. Դիտելի է վերջինն, զի Հովիւն եւ Վարդապետն իրարմէ զոմանս բառիւ չէ զատեր. այլ ինչպէս Վարդապետարանէս յայտ է՝ ոմանք յեկեղեցւոջ Թէ Հովիւ. էին եւ Թէ Վարդապետ. Դ. ԺԵ. այլք՝ Գլ. ԺԱ. ԺԳ, միայն Վարդապետք. Դարձեալ Հովիւն՝ Վարդապետ էր ըստ ինքեան եւ նորին պաշտօնն կը կատարէր միշտ, այլ ոչ այսպէս Վարդապետքն, զորս Պաւլոս Դադ. 2, 6 իբր ուսուցիչ կը նշանակէ. Հաղորդութիւն արաւցե աշակերտն վարդապետին, յամենայն բարութիւնս. Հոմեմ. Վարդ. ԺԳ. Այս իմաստիւ Վարդապետին վրայ կը խօսի Վարդապետարանս ըսելով. (Դ.) Որդեակ իմ, զիստօղն քեզ գրանն Աստուծոյ յիշեցես զցայգ եւ զցերեկ. որպէս գՏէր պատուեցես զնա, այսինքն՝ վասն զի Աստուծոյ պատուէրն կ'ուսանցէ նա քեզ՝ պիտի յիշես զնա եւ իրիւր գՏէր պատուես, եւ զլաւն նորա ընդ նմա. Այսու կըրնամք Վարդապետն կրկին իմաստիւ ըմբռնել, եւ երկրորդ մըտօքն իմանալ այն Ուսուցիչն՝ որ զերախայս կը մարդէր. մինչդեռ բուն Վարդապետն՝ Հովիւն եւ Վարդապետ, Մկրտելոց՝ այսինքն Հաւատացելոց խնամ ունէր. Այս զանազանութիւն Վարդապետարանէն զուրս եւ ոչ մի հին գիրք այսպէս պայծառ ցոյց կուտան (1) Ինչ որ Հովիւի եւ Վարդապետի համար ըսինք աստէն՝ հարկ է հասկընալ եւ Հովիւի եւ Մարգարէի համար. այսինքն՝ Թէ 'ի Քրիստոնեայս՝ ըստ Վարդապետարանիս՝ ոմանք պարզապէս Մարգարէ էին եւ ոմանք Հովիւ եւ Մար-

(1) Դիտե մեր Եկեղեցւոյն մեջ Վարդապետութեան յատուկ աստիճանն.

կարէ միանգամայն. նոյն կրնանք ըսել նաեւ Սարկաւազաց համար. թէպէտ եւ ոչ իրաւամբ Ս. Յերոնիմոս կը հակառակի ասոր: Տես. Լուծմանց Ժէ Գր:

Այս Առաքեալն՝ Մարգարէն եւ Վարդապետն՝ իրարմէ անջատ եւ ըստ Առաքելոյն դասաւորութեան, առաջին՝ երկրորդ եւ երրորդ կարգաւ պաշտօններ են: Թուի մեզ՝ թէ այս դասաւորութիւնն՝ ոչ թէ միոյ քան զմիւսն բարձրութիւնն՝ այլ յաջորդութեան կարգն յայտնէ: Առ Եփես. Բ, 20 անկատար թուարկութեամբ կը կարգամբ. Շինեալք ՚ի վերայ հիման Առաքելոց եւ Մարգարեից. Նորոյ Օրինաց Մարգարէքն են աստ եւ ոչ Հնոյն, ինչպէս յաջորդ զլիսոյն (Գ) 5, 6 համարներէն յայտէ. Որպէս այժմ յայտնեցաւ սրբոց իւրոց Առաքելոց եւ Մարգարեից՝ Հոգւովն, լինել հեքանոսաց ժառանգակիցս: Իսկոյն կը տեսնեմք այս կարեւորագոյն տողերուն բացատրութիւնն. աստէն յիշեմք եւ եթ՝ զի Մարգարէ ձայնին մէջ Վարդապետն կրնայ խմացուիլ, զի Վարդապետարանն միասին միշտ կը յիշատակէ երկուքն, ինչպէս եւ Ս. Պաւլոս: Առաքելոց Գործոց մէջ կը տեսնուիք, ԺԳ, 1. Էին ոմանք յԱնտիոք քստ եկեղեցւոյն Մարգարեք եւ Վարդապետք. . . . աստէն Առաքեալ յիշուած չէ, զի անտիոքեան եկեղեցին կանուխ ժամանակաւ հիմնեալ՝ Առաքելոյ պաշտօնն կատարեալ ունէր:

Քննելով այս երեք պաշտամանց իւրաքանչիւրն՝ Առաքեալն կը նշանակէ ՚ի Տեառնէ զրկուածն. Երկոտասանից Դասէն զուրս Սոցայն՝ Երկոտասանից (՚ի Տեառնէ ընտրելոց՝ ուսելոց եւ ՚ի քարոզութիւն Աւետարանին Առաքելոց) պաշտաման նման յատուկ պաշտօն մ'է եկեղեցւոյ մէջ: Այսպէս կը տեսնեմք Գործոց ԺԳ, 2 — 4. անտիոքեան եկեղեցւոյն մէջ Հոգւոյն յայտնութեամբ Սաւուղ եւ Բառնաբաս կ'ընտրին յԱռաքելութիւն, որք միանգամայն Մարգարէ եւ Վարդապետ էին. Անդ, 1. Որք ձեռնադրութեամբ Առաքեալ լինելով՝ գնացին ըստ կոչմանն. Յայնժամ պահեալ եւ աղօթս արարեալ՝ եղին ձեռն ՚ի վերայ նոցա եւ արձակեցին. եւ կը յարէ. Եւ նոցա առաքեալք ՚ի Հոգւոյն սրբոյ՝ իջին. . . . Արդ՝ եթէ տարակուսին զեռ եւս ոմանք՝ մեք չեմք կարօղ աստէն կատարուած ձեռնադրութեան զօրութեան վրայ տարակուսիլ, զի թէպէտ այդ յեկեղեցւոյն այլեւայլ նպատակաւ կը վարի՝ այլ աստէն Սաւուղի եւ Բառնաբայ առաքելական իշխանութիւն կը տրուի այդու Սաւուղոսի եւ Բառնաբայ Առաքելոց՝ սոյն ճանապարհորդութեան

ժամանակ ըրած գործերէն յայտ է՝ զի այդ ձեռնադրութեամբ իշխանութիւն ստացան Եկեղեցի հաստատելու եւ ըստ իւրաքանչիւրոյ Պաշտօնական կարգելու, Տես Գործք ԺԴ, 22, Այս Առաքեալք՝ ըստ իրենց կարգին՝ Հոգւոյն կոչմամբ կը ձեռնադրէին Առաքեալներ, յառաքելութիւն բանին, որոնց գլուխ էին իրենք. իբր Եպիսկոպոսսպեա. սոցա կեդրոնն էր 'ի սկզբան երուսաղէմ. Առաքեալն՝ յետոյ ժամանակաւ Տեսուչ կամ Եպիսկոպոս կոչեցելոց իշխանութիւնն ունէր (1)

Սոյն խնդրոյն համար Եւսեբեայ Եկեղեցական պատմութեան Գ, ԼԵ զլիսոյն մէջ սքանչելի հատուած մ'ունինք. յորում Կուսակրատորի եւ այլոց համար՝ որք նորածին Եկեղեցւոյ մէջ Առաքելոց պաշտօն կը վարէին, կ'ըսէ. «Հռչակէին զքարոզութիւն Աւետարանին, եւ զսերմն վրկարար արքայութեան երկնից՝ ընդ ամենայն աշխարհ սերմանէին. Զի որք ստատուածային բանին ճշմարիտ վարդապետութեան անձկաւ վստէին՝ լաշխէին զինչս իւրեանց աղքատաց, եւ 'ի հայրենւոյն պանդխտէին տուրազիր. աւետարանչաց կատարելով զգործ՝ առ որս զհաւատոց բան չէր լուեալ. զՅիսուս քարոզէին զՔրիստոս, եւ զգիրս Աւետարանաց տարածէին» Ուշագրաւ է յաջորդող տողն. «Սոցա 'ի հեռաւոր եւ յասպնջական վայրս զհաւատոց արկեալ հիմն, եւ այլ հովիւս կարգեալ, եւ 'ի խնամս նոցա ապաստան՝ հովուել զյանձն առեալս, 'ի հեռագոյնս զնային եւ այլոց ազգաց» Ուրեմն եւ սոքա Առաքեալք՝ ունէին իշխանութիւն Հովիւս կարգելոյ. Սյսպէս հաստատելով զԵկեղեցին՝ իբր պանդուխտ եւ հիւր կը մնային ժամանակ մը եւ կը մեկնէին:

Վարդապետարանն Առաքելոյ վրայ խօսելով՝ իբր պանդուխտ կը նկատէ զնա, որ արդէն իսկ հաստատեալ Քրիստոսն էութեան մը մէջէն իբր ճանապարհորդ կ'անցնի. իբր Եկեղեցիաց հիմնադիր՝ ըսաւ չյիշեր. եւ իբր պանդուխտ նկատեալ Առաքելոց հետ՝ ըստ հրամանի Աւետարանին կ'ըսէ վարուիլ. Այս հրամանաւ չէ պարտ խմանալ Մատթէի Ժ, 5 — 12 կամ 13 — 39. զի առաջնովն Առաքելոց հրամանս կուտայ Փրկիչն, իսկ երկրորդան կ'ուսուցանէ զանոնք. մինչ աստ Հաւատացելոց ուղղեալ է Վարդապետարանիս խօսքն. Այլ Մատթէի

(1) Շարականաց մէջ՝ (Դաքի եւ Յակովբայ Առաքելոյն) ունիմք. Ս. Եղե. Գլուխ Կարգելոց Գլուխ:

նոյն զլիսոյն 40 համարին ակնարկն է այդ խօսք, որ կ'ըսէ. Որ զձեզ ընդունի՝ զիս ընդունի. եւ որ զիս ընդունի՝ զառաքիչն իմ ընդունի. Յովհաննու Աւետ. ԺԳ, 20 նոյն խօսքն կը տեսնեմք. Որ ընդունի զոր որ ես առաքեցից, զիս ընդունի. եւ որ զիս ընդունի, ընդունի զայն՝ որ առաքեացն զիս. այս երկրորդս վերջին ընթրեաց ժամանակն է. Որով կը տեսնուի՝ զի Փրկիչն միեւնոյն խօսքն այլեւայլ անգամ եւ զանազան տեղեր կը կրկնէր իւրայոց. Ասկառ Ժ, 16, Փրկիչն այս խօսքն այլ բառերով կը յիշատակէ. Վարդապետարանին ճրամանն այս է. Ամենայն Առաքեալ եկեալ 'ի ձեզ ընկալցի որպէս զՏէր. եւ ապա պանդուխտ Առաքելոյն համար կ'ըսէ. Օր մը միայն՝ կամ թէ հարկաւոր՝ երջու. իսկ եթէ առանց հարկադրուելու երկարէ իր օրերն տեղւոյն Քրիստոնէութեան մէջ՝ տեսանող սուտ է. Վարդապետարանն չըսեր վճռուել, այլ ընդունելութեան համար կարեւորն կը զեկուցանէ. Հիւրընկալուած Քրիստոնէութիւնէն մեկնելու ատեն Առաքեալն իրաւունք ունի իր հացն (1) ընդունելու, այնչափ՝ որչափ մինչեւ երկրորդ զազարն բաւականանայ. այլ թէ արժաք ինդրէ՝ տեսանող սուտ է. Դիտելի է Վարդապետարանիս աստէն վարած իշխանական եղանակն.

ԻԴ

Մարգարէն եւ Վարդապետն

Ըստ Վարդապետարանին Վարդապետն Մարգարէնն եւ Առաքեալէն կը զանազանի. ահա թէ ինչ է խաբինս. Մատենականս մէջ Վարդապետն նոյնազօր է Օրէնագետ բառին հետ. որոյ պաշտօնն է Գիտութիւնն, որոյ վրայ խօսեցանք. Հուծմանց Ե զլիսոյն մէջ. 'ի սկսանելն Քրիստոնէութեան՝ կարեւոր էր Եկեղեցւոյ հաստատութեան կանխառայութիւնն եւ Մեծիայի գալուստն եւ նորին արքայութիւնն՝ եւ Աստուծոյ ծածուկ խորհրդոց յայնուութիւնն՝ յՕրինաց եւ ի Մարգարէից ցոյց տալ.

(1) Հացն՝ փոխանակ կերակրոյ, ապրուստի, երբայական ոճ մ'է. ինչպէս եւ 'ի մեզ կը տեսնեմք.

Յիսուս կ'ըսէ Հրէից, Քննեցէք զգիրս. Յովհ. Ե, 39. և Գործոց մէջ կը տեսնեմք հաւատացելոց ըրածն. հաճապագ քննեին զԳիրս՝ եթէ իցէ այս այսպէս. Ժէ, 11. այսինքն, Տեառն Յիսուսի դարտեան ժամանակին և տեղւոյն՝ և նորա կենաց և կրից և յարութեան և իւր Եկեղեցւոյ հաստատութեան նկատմամբ: Այս քննութեանց զժողարութիւնն Գիտութեան շնորհօք վերցուած էր 'ի Վարդապետս. (1) Ա. Կորնթ. ԺԲ, 8. և իրենց պաշտօնն էր Սրիմակն դնելով ճշմարիտն ցոյց տալ, և կամ ճշմարիտն՝ այսինքն եղելութիւնն դնելով՝ օրինակն ցոյց տալ. որ նոյնն է՝ Ինչպէս քիչ առաջ ըսինք՝ Երախայից ուսուցման՝ և մանաւանդ երբայիցի երախայից համար առաջին դարուն մէջ այս պաշտօնէից շատ պէտք կար. թէ առ ինչ և յինչ այս՝ բաւական է Ա. Յուստինեայ ըդն Տրիփոսի հրէի բանաստեղծութիւնն կարդալ:

Վարդապետարանն Մարգարեիկն կը կցէ Վարդապետն. Վասն զի՝ ինչպէս Տեսանօղն կերպով իւրք Աստուծոյ տեսութեանն հաղորդ՝ առանց տեղւոյ և ժամանակի որոշման՝ յաւիտենից ներկայութեամբ՝ կուտայ Աստուծոյ պատգամն, այսպէս և Վարդապետն զայդ ըստ ժամանակին և տեղւոյն որոշելով՝ խորթինն կը լուսաբանէ: Եկեղեցւոյն սկսած ժամանակ զԳիրս կարեւոր էր քննել և պատգամաց կատարումն ճանչնալ, նոյնպէս և լեզուաց շնորհաց կցուած էր Թարգմանութեանց շնորհն. ինչպէս կը տեսնեմք Առաքելոյն առ Ա. Կորնթ. ԺԴ, 27, 28. համարներէն:

(1) Ուշադիր այս գլխոյն, զի շատ խրթնութիւններ կը պարգէ, և Մերոյս Ա. Եկեղեցւոյ հնութեանն շատագով է:

Տես Վարդապետութեան աստիճանին աղօթքն և համեմատե. ըստ որում Ա. Գրոց հմտութիւնն կը պահանջուի 'ի Վարդապետի:

(Շարայարեյի)

Ս. Վ. Ն.

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

ՍՐԲՈՒՀԻ ՄՈՆԻԳԱՅԻ

ԹԱՐԳՄԱՆԵՑ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ Վ. ԱՔԻԿԵԱՆ

(Շարունակութիւն. Տես քիւ 18)

Այնպիսի փորձանաւոր տեսութիւններէ անվտանգ մանաւանդ թէ յաջողութեամբ ազատիլը որո՞ւն արդեօք պարտական է: Հոս նաեւ Օգոստինոսին որդիական երախտագէտ սիրտը կը փութայ բսելու. «ո՛վ Աստուած իմ, եթէ զուն այն զժուարին պարագաներու մէջ չթողուցիր զիս, մօրս աղաչանքներն էին պատճառ, որն որ զիչեք ցորեկ կ'ողբար, եւ իւր սրտին ամբողջ արիւնը իբրեւ ողջակէզ կը թափէր իւր աչքերէն ինծի համար»

Հոս զիսկեւ արժանի է Օգոստինոսի խօսքերուն հետք-հետէ աւելի զօրութիւն մը ստանալը քանի որ Սրբուհի Մանիգայի պատմութեանը մէջ առաջ կը դիմենք. հիմակ այն աննման մայրն ալ պարզ արցունք չթափէր իւր աչքերէն՝ ինչպէս երբեմն կը թափէր իւր որդւոյն մոլորութեան սկիզբները. սիրտն այն աստիճան խորին վիրաւորուած է իւր Օգոստինոսին քաշած ասրատիելի վտանգներէն, որ աչքերէն ալ արիւն կը թափի:

Ահաւտօրիկ այս կերպով կը վերջանայ՝ ինը տարի տեւելէն ետքը, Մանիքեցւոց աղանդոյն աղէտքն. այսինքն այն երկրորդ մեծ վտանգն որուն մէջ Օգոստինոս զլորտկած է ճշմարտութեան ետեւէ վաղած ժամանակը. որչափ ալ սակաւաթիւ ըլլան մեր ձեռքը հասած յիշատակարանները, այսու ամենայնիւ Սրբուհի Մանիգայի զարմանալի վարմունքը այն ինը սոսկալի տարիներու մէջ, կը կարծենք որ ըստ բաւականի կը հասկցուն ի սկզբան՝ կը հասկցնէ իւր որդւոյն վտանգին ահաւորութիւնը՝ վռնտելով զանիկայ սուրբ արիութեամբ մը իւր տնէն, եւ պատուիրելով ալ իւր աչքին չտեսնուիլ Յետոյ այն երկար աղէտից մէջ կը պաշտպանէ զանիկայ թէ՛ իւր տներնդհատ արցունքներովը, ամէնօրեայ յորդորներովն եւ ազդարարութիւն-

ներովը, եւ թէ հռչակաւոր անձանց՝ սոստուածորանից եւ եպիսկոպոսաց միջնորդութեամբը. նմանապէս կը պաշտպանէ զանիկայ իւր խոնարհութեան, մահացուցմանց, ասպաշխարութեան ողջակէզներովը, զորս անդադար կ'ընծայէր Աստուծոյ. վերջապէս՝ այս միջոցները գործածելէն ետեւ, երբոր կը հասկընայ որ վտանգը երթալով կը ծանրանայ, ազդողազոյն եղանակաւ պաշտպանելու կը ջանայ զանիկայ, եւ իրօք ալ զլուխ կ'ելլայ. կ'ազատէ՝ կը փրկէ իւր որդին արձըկելով իւր սրտին խորունկէն այնպիսի սրտաշարժ հառաչանք մը, այնպիսի ցաւազին ճիւղ մը, զորն որ սուրբ Օգոստինոս ինչպէս սահմանելը չգիտնալով, վշտացած եւ խոցուած սրտէն բղխած արեան հոսանքներու կը նմանցընէ. Ո՛հ ինչ անմահ յայտնութիւն է սա մօր մը սրտին զօրութեան եւ կարողութեան, եւ ինչ պերճախօս դաս մը մօր մը պարտաւորութեանց վրայ:

Սակայն Օգոստինոս ժամանակ չտար իւր մօրը ուրախանալու իւր արտասուացը բարի արդեանքը վրայ. որովհետեւ նոյն ատենները նամակ մը ուղղելով իւր մօրը, նորանոր անձկութեանց մէջ կ'ընկզմէ զանիկայ. Ուստի Մոնիզա կը պատրաստէ իւր հոգին ալ աւելի ցաւազին տառապանաց դէմ դնելու համար. Օգոստինոս առ Աստուած դառնալու դեռ պատրաստ չէ. մանաւանդ թէ այն խալըսած անդունդէն աւելի վրտանդաւոր անդունդի մը մէջ պիտի գլորակի, ուսկից դարձեալ մայրը պիտի ազատէ զինքը, ի դորձ դնելով մեծագոյն եռանդ մը, ուժգնութիւն մը, սուրբ անձնութեան մը, կրկնապատկելով աղօթքներն եւ արցունքները. մէկ խօսքով պիտի յայտնէ իւր Աստուծոյն եւ իւր զաւկին համար այնպիսի սէր մը, զորն որ զիւցազնութիւն կ'անուանենք:

ԳԼՈՒԽ Ը.

Օգոստինոսի Հռովմ երթալը: — Հոն հիւանդանալը: — Մօր մը արտասուաց արժեքը լաւ եւս կը սկսի հասկցուիլ: — Նորանոր աղէտք առաջիններէն սոսկալի: — Բացարձակ տարակոյս: — Մոնիգա կը փութայ կը հասնի իւր որդւոյն օգնութեան:

383 — 385.

Օգոստինոս կը գրէ իւր մօրը Կարթագինէ թողու եւ Հռովմ երթալ բնակելու դիտաւորութիւնը: Շատոնց ի վեր իր քարեկամները կը յորդորէին իրեն այսպիսի փոփոխութիւն մը, աչքին առջեւ զնկով այն փառաւոր քաղքին մէջ մեծամեծ յաջողութիւններու եւ համբաւ ստանալու դիւրութիւն: Տարակոյս չկայ որ այն շողոքորթական ակնկալութեանց առջին Օգոստինոսին սիրտը կը գուրար. բայց Հռովմ երթալուն գլխաւոր պատճառն այն չէրաւ. Կարթագինէի ուսանողաց կոպտութիւններէն ալ ձանձրացած է, թերեւս Հռովմայ մէջ աւելի ուշադիր, աւելի յարգ ճանչցող, եւ աւելի մարդավար աշակերտներ գտնալով ինքն ալ աւելի խորթակով սորվեցընէր իրենց սիրած ուսմունքները, այսինքն փիլիսոփայութիւնն եւ գեղարուեստները:

Դժուարին է ասկից աւելի օրինաւոր պատճառ մ'ունենալը. այսու ամենայնիւ Սրբուհի Մոնիգա՝ որդւոյն նամակը կարդացածին պէս սաստիկ կ'ալլայի. զաւկէն բաժնուիլը իրեն համար դժուարին խնդիր մ'է. մինչեւ հիմա զանիկայ իւր աչքին առջեւէն չէր կորսնցուցած, թէպէտ եւ անգամ մը բաժնուած էր իրմէ, սակայն այնչափ հեռու չէր դացած որ՝ ամենափոքր վրտանգի մը լուրը առածին պէս, չկարենար հասնիլ անմիջապէս իւր որդւոյն օգնութեանը. բայց Հռովմ երթալու դիտաւորութիւնն ամենեւին մտքէն չէր անցած, եւ առանց սոսկալու չէր կրնար մտածել:

Հռովմ քաղաքը նոյն ատենն անսարակոյս արդի վիճակին մէջ չէր. ուր էր այն ժամանակ այն քաղցրաշունչ երկիրը. ո՞ւր էին սուրբ պատկերներով զարդարուած եւ խաղաղ գմբէթներով կառուցեալ եկեղեցիներն ու վանատունները, ուր մարդս այսօր ուղած ատենը կրնայ պատսպարուիլ եւ փախչիլ աշխարհքիս աղմուկէն, ուր կրնայ հանգչեցնել եւ նորոգել իւր յոգնած հոգին այն սիրալիր յիշատակաց եւ անուշ զգացմանց

բուրմանց մէջ: Գրիստոնեայ կնոջ եւ սրբուհւոյ մը համար, տակաւին չորրորդ դարու վերջերը Հռովմ միշտ աստուածամարտ քաղաք մ'էր: հոնկից հրատարակուած էին այն անդուլթ հրովարտականներն, որ արեան հեղեղներ թափած եւ թիւրաւոր մարտիրոսներ զոհ ըրած էին. հեթանոսութիւնը՝ յիսուն տարիէ ի վեր աշխարհիս ամէն կողմէն աքսորուելով, հոն դեռ պաշապանութիւն գտած էր, հոն իր բռնութիւնը կը շարունակէր. Հռովմ քաղաքը՝ չար բարուց, պիղծ թաւորոններու եւ անճոռնի պարուց մշտաւառ հնոց մ'էր. քիչ մ'ալ Հեռոնիմոս հոն իւր կորուստը պիտի գտնար, եւ անապատին այն երեւելի ըմբշամարտիկը Հռովմայ վտանգաւից ժողովարաններու յիշողութեամբը սարսափած, որտահագաչ եւ զողջոյնն ճառերով քրիստոնէից ականջը կը թնդացնէր:

Դատեցէք արդ սրբուհի Մոնիգայի արտամութեանց սաստկութիւնը. թէ որ Օգոստինոսին սիրան ողջ եւ աստուածապաշտ ըլլար, վշտանալու տեղի դարձեալ կրնար ունենալ. բայց երբ կը տեսնէ որ անոր հոգւոյն մէջ հաւատքը մարած է, միաքը՝ ամէն տեսակ թիւր վարդապետութիւններով յի է, սիրտը՝ անկարգ կիրքերով բորբոքած է, եւ այս ողորմելի վիճակին մէջ Հռովմ կ'երթայ, իրեն այնպէս կուգայ որ իւր Օգոստինոսն այս անգամ անյատակ եւ անզերծանելի անդնդոց մէջ կը նետուի: Ուստի վշտաղին մայրն ալ չտատանիր՝ բռնելիք ճամբան կ'որոշէ: Յիշուի շատ զարմանալի բան մ'է տեսնալ թէ ինչ արագութեամբ միաքը կ'որոշէ, եւ ինչ արեւութեամբ զայն ի գործ դնելու կ'աշխատի, որ եւ է գծաւարութիւն մը չկրնար ետ կեցնել զինքը իւր զիտաւորութեան գործադրութենէ: Միաքը կը դնէ որ՝ կամ չթողու Օգոստինոսը որ Հռովմ երթայ, կամ՝ թէ որ անպատճառ ուղեւնայ երթալ, ինքն ալ հետը բնկերանայ. սոյն օրինակ զարհուրելի վատնվի մը մէջ առանձին պիտի չը թողու գինքը:

Այսպիսի որոշողութիւն մը Օգոստինոսի հաշուէն գուրա էր, կ'ուզէր Հռովմ երթալ, բայց ոչ թէ իւր մօրը հետ: Ուր միայն առջի տարիներու մէջ Օգոստինոսի սրտին այն փափուկ որդիական սէրը, սրով իւր մօրը քով եւ անոր աչքին տուէն լըլըլը իրեն բարեբաղդութիւն մը կը համարէր. ախա՛ռ, այն սէրն, այն գործը թումած՝ մարած է: Մարդս ընդհանրապէս տակաւին իւր հասակին երկրորդ չքանին մէջ չմտած, մինչդեռ կը տեսնէ որ տարիները սկսած են պսակել մօր մը պատկառելի

զլուխը, առանց նկատելու իւր ապագայն, կ'ուզէ վայելել այն քանի մը տարիներն որ շնորհուած են այնպիսի սիրայիբ կեանքի մը, եւ չենք կրնար ըսել թէ ինչպիսի պատուական սիրով մը կը վառուի անոր հոգին որով տեսակ մը պաշտամունք կը սկսի իւր ծնողաց համար։ Օգոստինոս երեսուն տարեկան է, եւ այնպիսի սիրոյ մը համար իւր տարիքը՝ ապերախտ տարիք մը կը սեպուի։ Սիրտը՝ այն վառվռուն եւ կրակոտ եղանակին մէջ, սովորաբար ուղիղ դատմունք մը չունենար։ Կտրիճ երիտասարդ պատանի մը, ազատամիտ, յանդուգն, կենաց ինչ ըլլալը հագիւ թէ կը ճանչնայ՝ կ'ուզէ առաջ դիմել։ Բայց այս բանիս համար մայրը արգելք մ'է իրեն, ուստի սկսածայ իւր սիրոյն՝ միտքը կը դնէ որ առանց անոր ճամբայ ելլայ։

Բայց այս բանիս համար հարկաւոր եղած արագութիւնը չգործածէր. մինչդեռ ինքը ճարտրգութեան պատրաստութիւնը կը տեսնայ, յանկարծ Մոնիգա վրայ կը հասնի։ Օգոստինոսին ճամբորդութեան լուրն առնելուն պէս, կը փութայ կուղայ Կարթագինէ գինքը գրած առաջադրութենէն ետ կեցնելու պիտմամբ. կը նետուի մէկէն իւր որդւոյն վիզը, կը գգուէ՝ կը փաթթէ զանիկայ իւր թեւերուն մէջ. աչքերէն հեղեղի պէս արցունք թափելով կ'աղաչէ, կը պաղատի որպէս զի չըլլայ թէ Հռոմ երթայ, կամ զինքն ալ գէթ հեաը տանի։ Սոյն օրինակ անսկզունկալ եւ սրտառուչ տեսարանի առջին Օգոստինոս կը չփոթի ինչ պատասխան տալը չգիտէր, եւ միանգամայն մօր մը արտասուաց առջին իւր սիրան ալ կը խռովի, կը խոստանայ որ ետ կենայ իւր գիտաւորութենէն։ Այսու ամենայնիւ գաղտնի կը շարունակէ իւր պատրաստութիւնները, եւ ժամանակը հասածին պէս հրաման կը խնդրէ իւր մօրմէն որ իր բարեկամներէն մին մինչեւ նաւը տանի ձգէ, այն բարեկամը որուն հետ ինքը ճամբորդութիւնը յարմարեցած էր, կրկին եւ կրկին անգամ խոստանալով որ իրմէ պիտի չբաժնուի, եւ իւր բարեկամը նաւը յանձնելուն պէս՝ իրեն քովը պիտի դառնայ։ «Ասանկով ոտեցի մօրս, եւ ինչպիսի մօր մը, կը դռնէ սուրբ Օգոստինոս, բայց դուն, ո՞վ Աստուած իմ, ուրիշ անհամար յանցանացս հետ այս անօրէնութեանս ալ ներումն շնորհեցիր»

(Շարայարեի)

Ակնարկ մը

Ս. ԻԳՆԱՏԻՈՍԻ ԽԴԹՈՑ ՎՐԱՅ

(Շարայարութիւն)

Առաջին թուղթն այս կարգաւ՝ Եփեսացւոցն է։ Հայերէն տպագիր օրինակն այսպէս կ'ըսկսի. — Իգնատիոս որ Ե Աստուածազգեաց. յոյնն փոխանակ է ըստի Ե. չաղկապն ունի, ամեն թղթոց պոխն. Նշանակութեան արժանի է այս. զի հայերէն օրինակն միշտ Ե կ'ըսէ։ Աստուածազգեաց կամ Աստուածակիր (Theophoros) մականուան համար զանազան պատճառներ կը արուին. յորոց մին՝ ինչպէս իր վկայաբանութեան մէջ կը կարդամք՝ նոյն իսկ իր բերնէն, յինքեան 'ի հոգւոյ իւրում զԱստուած ունելն, այսինքն՝ ինչպէս Բ. Կորնթ. 2. 16, կ'ըսէ. բնակեցայց 'ի նոսա Ե. զնացից 'ի նոսա։ Այս խմատով կ'երգէ Յոնն. «Որ հանդիսի սիրոյ քս լքեալ զաշխարհ ամենայն երանելիք Աստուածազգեաց կոչեցար.» եւ այլուր՝ «զի զՔրիստոս զգեցար»։ Միւս պատճառն այդ կոչման՝ զոր եւ Մերայոց մէջ կը տեսնեմք եւ առ Յոնն առհասարակ, այս է. այն մանուկն՝ զոր Տէր Յիսուս առ ինքն կոչելով՝ օրհնեց զիրան վրայ առնելով եւ ըսաւ՝ Նքի ոչ դարձելիք Ե. լինիչիք իբրեւ զմանուկըս. . . սոյն այս Իգնատիոսն ըլլայ։ Այսպէս կը տեսնեմք Անաստասիոսի Մատնադար. Ը արեգ. ժողովոյն նախկին Լուծմանց մէջ, Նոյնպէս Նիկեիոսոս Կալիստոս Պատմ. Բ զիրք, ԼԹ զլ. Իսկ այլք ոմանք կը համարին՝ թէ լանջաց վրայ Քրիստոսի նշան մը կամ Նշանն (Ս. Խաչ) կրած ըլլայ, ուստի այս յորջորջումն տալիք։ Սակայն ինչ որ ալ ըլլայ այդ անուան պատճառն՝ բաւական է մաքուր արտով իր թղթերն կարդալ, տեսնել անդ աշխարհապանայ հոգին եւ առ Աստուած համեմուլ ցանկութեան տենչն, համոզուելու համար թէ ինչո՞ւ այդ մակդիրն թղթոցս այս սկիզբն կասկած չազգէ բնաւ քննադատ ընթերցողին. վասն զի Առաքելոց Աշակերտիս պատշաճ էր անոնց նմանել. Պաւղոս իր առ Հռոմայեցիս թուղթն կ'ըսկսի. Պաւղոս ծառայ Յիսուսի Քրիստոսի, կոչեցեալ առաքեալ, որոշեալ յաւետարանն Աստուծոյ. . . այսպէս եւ առ Ս. Կորնթ-

Թացիսն, առ Տիտոս. և Պետրոսի կրկինն, որք մեր քննածէն չատ տարբեր չեն: Ա. Աթանասիոս առ Միսնէոսն թուղթն նմանօրինակ կ'ըսկսի:

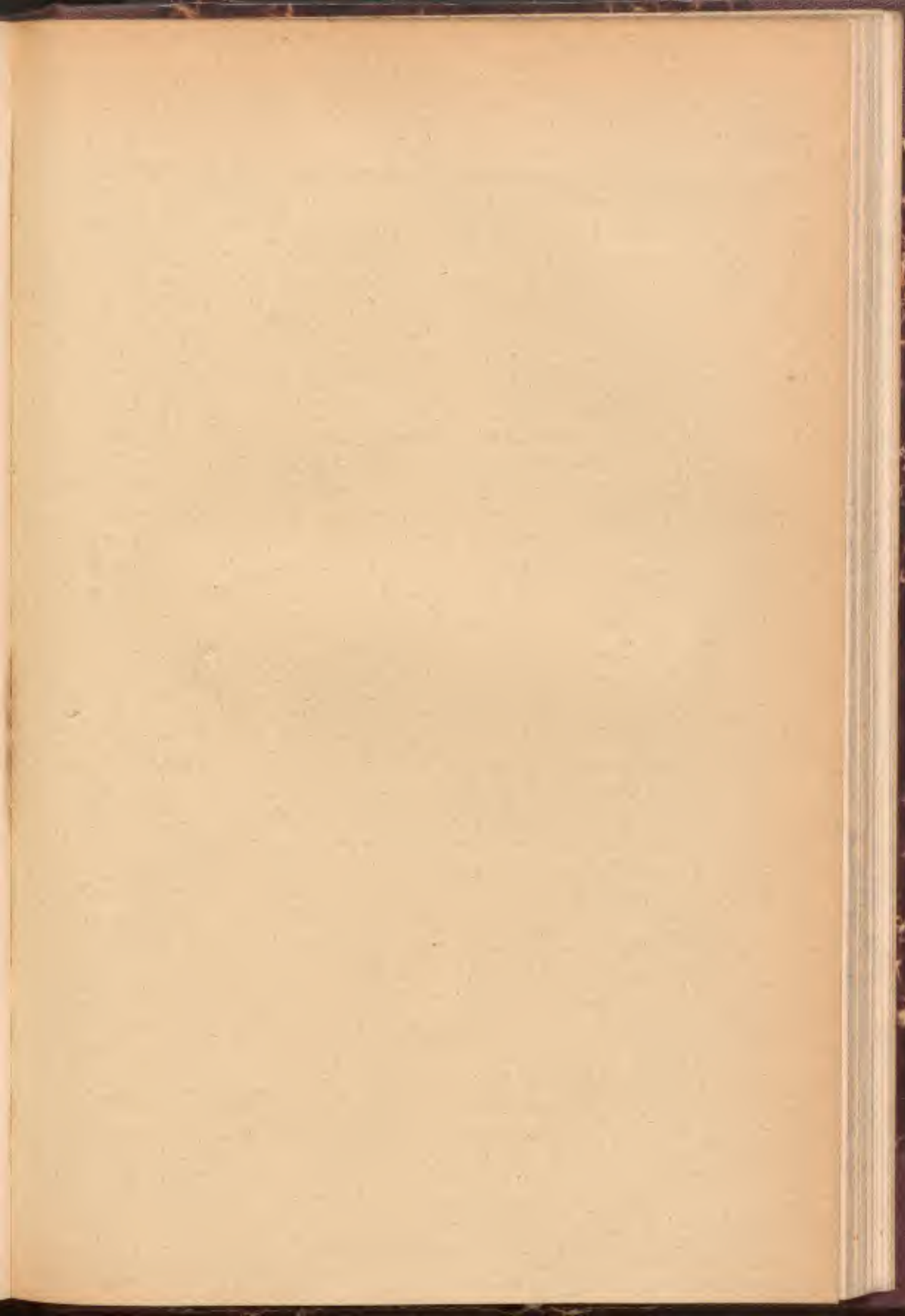
Տպագիրն կը շարունակէ. եկեղեցւոյ օրհնելոյ մեծութեամբն Աստուծոյ Հօր կատարմամբն, որ է յեփեսոս Ասիացւոց, գործիականքն՝ ինչպէս սովոր են Հարք Մեր, Յունական նախորդեւ տրականի համադիր գտած են, այսինքն՝ «Եկեղեցւոյ օրհնելոյ 'ի մեծութեանն Աստուծոյ Հօր կատարման» քննելի է վերջին բառին հոլովն 'ի ձեռագիրս, զի յոյնն պարզ տրական է, թէեւ այսպէս յետագատ. Հայերէնն կը կցէ: Որ է օրհնելոյ յաշխարհէ, լինել հանապազ մնացական եւ անփոփոխելի փառօք: Որ կատարել է ճշմարիտ ջարջարանօքն Աստուծոյ Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի, որ արժանի է երանութեան՝ անարատ խնդութեամբ, 'ի Քրիստոս Յիսուս բազում ողջոյն: Աստ թուի թէ առաջին տողին մէջ աչաց կամ մտաց չլացումն ունեցած են. չեմ կարծեր թարգմանիչն, զի այդ բաւական յանդուգն է խորհուրդ՝ ընգդէմ երանելոյ Հարց. այլ՝ կամ գաղափարողք և կամ տպագրողք: Զի ձեռագրաց մեծագոյն աղաւտողումն այս վերջին կրկին աղբիւրներէ է: Յոյնն ունի. Ընտրելոյ կամ որոշելոյ 'ի յախտեանց, և կամ ըստ մերոյս ոճոյ՝ Որ է ընտրելոյ 'ի յախտեանց լինել հանապազ մնացական եւ անփոփոխելի փառօք կամ 'ի փառս: Ընտրելոյն նախասահմանէ բառիւն է: Տպագրին աշխարհ բառն կրնամք ըսել՝ թէ ըստ յունին ըլլայ, ըստ նախկին յոյն ձեռագրաց. այսինքն՝ Ընտրելոյ կամ նախասահմանելոյ յաշխարհէ. ինչ որ կ'երեւի՝ հայերէնիս թարգմանութեան կերպէն և կամ վերու գրեալ պատճառներէ՝ քանի մը բառ պակասէ 'ի մերոյս: Յունականին կարգն ու բանն է այս. Իգնատիոս որ է Աստուծազգեսց՝ օրհնելոյ 'ի մեծութեանն Աստուծոյ Հօր եւ կատարման, նախասահմանելոյ 'ի յախտեանց՝ լինել հանապազ 'ի փառս մնացական, անփոփոխելի, միացելոյ եւ ընտրելոյ, 'ի ճշմարիտ ջարջարանս, 'ի կամս Հօր եւ Յիսուսի Քրիստոսի Աստուծոյ մերոյ, եկեղեցւոյ արժանապէս երանելոյ՝ որ յեփեսոս Ասիոյ, բազմացի 'ի Քրիստոս Յիսուս անարատ խնդութեամբ ողջոյն:

Զանազանութիւնքն իւրաքանչիւր ոք կարող է նկատել:

Ուշագրաւ է թղթոյս սկիզբն. Հայն — Քանզի ընդունելի է առ իս ողջոյնն մեր Աստուծով, եւ յոյժ սիրելի՝ զոր ստաց-

եալ էր արդարեւ ամբիժ կամօր, հաւատով եւ սիրով Յիսուսի Քրիստոսի փրկչին մերոյ. եւ եր նմանօրք Աստուծոյ, Հոս յայտնի է թարգմանչին ճարտար ուղղութիւնն եւ յոյն ձեռագրաց աղաւաղումն. զոր ընդունայն կարծեմ ճգնելու են բացատրութեամբ պարզաբանել ոմանք, Յոյնն կ'ըսէ. Ընկալեալ յԱստուած զպատուական ձեռ անուն, զոր արդարեւ իրաւամբ ստացեալ էր ըստ հաւատոց եւ սիրոյ ի Յիսուս Քրիստոս Փրկչի մեր, նմանօրք լեալ Աստուծոյ. այո՛, ոչ ոք կրնայ չհասկընալ այս պարզ խօսքն. սակայն ինձ թուի՝ թէ հայերէն թարգմանութեան Ողջոյն բառն՝ ձեռագրի աղաւաղումն չըլլալէ զատ՝ նաեւ յունական օրինակին անուն բառն պէտք է սրբագրէ, Վասն զի ինչպէս յաջորդէն յայտնի է՝ Իգնատիոս Զմիւռնիա համեմէն հոսք՝ Եփեսացւոց Եկեղեցւոյն առ ինքն զրկուած հրեշտակներն կ'ընդունի, եւ կը գրէ եւ կը յանձնէ թուղթն Այդ հրեշտակք յանուն Եփեսացւոց Եկեղեցւոյն Ողջոյն կուտան Իգնատիոսի. զոր Ս. վկայն ընդունելով՝ կը զարձունէ առ ինքեանս Իրաւ է թէ անուն բառն նշանակութենէ զուրկ չէ աստ, սակայն յաջորդ խօսքն Ողջոյնին համամիտ է.

(Շարայարեկի)

ՊԱՏԿԵՐ տասն Լ. հինգ օրք մի անգամ կը հրատարակուի:

Բաժանորդագրութեան տարեկան գինն է
Կ. Պօլսոյ համար 40 դահեկան:
Դաւառաց Լ. օտար երկիրներու համար
քղբատարի ծախքն ի միասին հաշուելով 50 « «

Խորաքանջիշր քիշ 2 դահեկան

ՊԱՏԿԵՐԻ խմբագրատունն է ի Բերա , Եեշիլ վողոց
Թիւ 1 , ուր պետք է դիմել բաժանորդագրութեան Լ. քերթին
վերաբերեալ այլ ամենան խնդրոց համար :

RÉDACTION DU **BADGUERE**

Constantinople, Péra, rue YÉCHIL N ° 1